

Danka Majerčíková

PUTOVANIE PO HRADOCH V OKOLÍ ŽILINY

Slovensko je krajina bohatá na architektonické pamiatky, a zvlášť vyniká množstvom hradov a zámkov, ktoré sa tu dochovali z dávnych dôb. Mimoriadne veľa hradov sa koncentruje na takmer 130 km úseku popri Váhu od Čachtíc až po Strečno. Len v blízkom okolí Žiliny je hneď viacero hradov, nerátajúc bezpočet kaštieľov a kúrií. Aj v modernej dobe sa ľudia stále zaujímajú o hrady, o ich minulosť, vývoj, život ich dávnych obyvateľov. Preto by sme Vás chceli previesť po najznámejších hradoch v okolí Žiliny, oboznámiť Vás v stručnosti s ich architektonickým a historickým vývojom, povedať čo-to o ich najznámejších obyvateľoch, a nevynecháme ani povesti a legendy, ktoré sa k nim viažu.

Vzhľadom na množstvo objektov sa v našej exkurzii obmedzíme len na niekoľko najznámejších. Nemôžeme samozrejme obísť tie najznámejšie a najzachovalejšie – Budatín, Lietavu a Strečno, všimneme si aj Starý hrad a Hričov, za zmienku stojí aj malý hrad vysoko v horách – Súľov, dnes už takmer zabudnutý a zaniknutý. Spomenieme aj Považský hrad, ktorý je už síce trochu ďalej od Žiliny, v mnohých bodoch sa však ich dejiny prelínajú, a pre nás je zvlášť zaujímavý ako sídlo lúpežných rytierov.

Mgr. Danka Majerčíková

Hrad Lietava v roku 1680.

Naše putovanie začneme na hrade Lietava. Je to po Spišskom hrade druhý najväčší hrad na Slovensku. Svojho času bol považovaný za nedobytnú pevnosť, keďže sa ho nepriateľom nikdy nepodarilo dobyť.

Hrad sa po prvýkrát v listinách spomína v roku 1318, pravdepodobne bol však postavený niekedy v 13.storočí. Prvými známymi majiteľmi bola rodina Balašovcov, začiatkom 14.storočia ho získal známy „pán Váhu a Tatier“ Matúš Čák. Po jeho smrti sa hrad stal majetkom kráľa, ktorý ho za zásluhy daroval rodine Bebekovcov. Kráľ Žigmund im ho však odňal za účasť v sprisahaní

2

proti nemu. V r.1410-1434 hrad ovládali Ctiborovci z Beckova. Medzitým sa Bebekovci stali prívržencami kráľa a tak im Lietavu vrátil. Po vymretí ich rodu v roku 1448 kráľ Matej Korvín daroval

hrad svojmu vojenskému veliteľovi Pavlovi Kinižimu, ktorý na hrade vykonal rozsiahle stavebné úpravy. Začiatkom 16.storočia sa hrad dostal do vlastníctva rodiny Kostkovcov. Posledná z tohto rodu, Barbora Kostková, sa vydala za Františka Thurzu, ktorý hrad výhodne odkúpil a získal ho tak pre svoju rodinu.

Za Thurzovcov zažil hrad obdobie najväčšieho rozkvetu, ale aj postupný úpadok, keď oň majitelia stratili záujem a hrad začal postupne pustiť. Veľkú prestavbu hradu začal František Thurzo, ktorý si povolal murárov, maliarov a kamenárov až z Talianska. Dal vybudovať nové delové bašty a prestavať hlavný palác v hornom hrade. Aj jeho syn Juraj venoval hradu veľkú pozornosť a tak sa Lietavský hrad zmenil na honosnú renesančnú, dobre opevnenú a vyzbrojenú pevnosť. O jeho údržbu sa starali početní talianski majstri.

Základom hradu bola veľká štvorposchodová hranolová veža s pavlačou a opevnené nádvorie horného hradu, kde sa nachádzal palác, tzv. Červená bašta, zvonica a cisterna na vodu. K hornému hradu sa pripájalo prvé predhradie s niekoľkými vežami a obytnými budovami a druhé predhradie s vežami a padacím mostom, ktoré bolo chránené aj priekopou. Dodnes sa zachovali múry do značnej výšky, často aj s architektonickými detailami, ako napr. oblúčikové atiky, kamenné konzoly ap.

Podľa starých záznamov mal hrad asi 90 miestností. Panstvo obývalo hradný palác v hornej časti hradu. Mal dve poschodia, pod prízemím boli priestranné pivnice, na prízemí sály zdobené maľbami, kaplnka, archív, klenotnica a kuchyňa, na poschodí boli obytné miestnosti. Panské obytné komnaty boli zariadené s veľkým

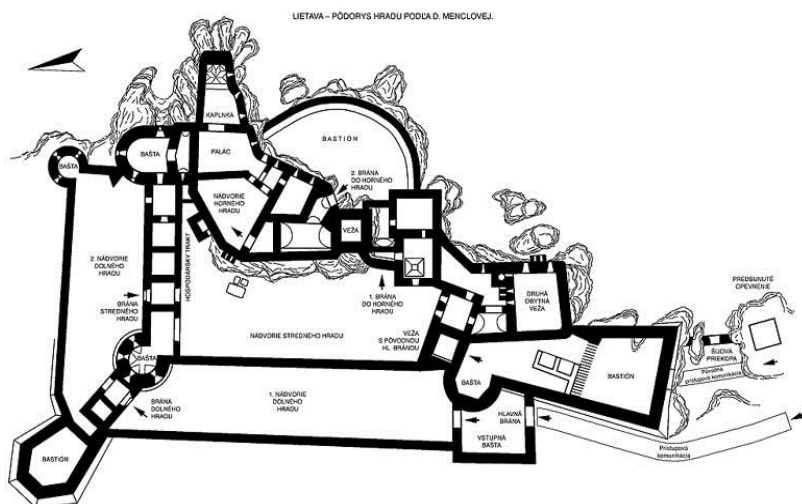
prepychom – steny a podlahy vyložené drevom, kobercami alebo gobelínmi, nechýbalo honosné zariadenie – posteľe s baldachýnom, zdobený nábytok, množstvo vzácného riadu a ozdôb. V celom

hrade sa kúril v peciach a krboch. K vybaveniu hradu patrili aj pekáreň, práčovne, kúpeľne, puškárska dielňa, kováčska vyhňa, maštale, voziarne, zbrojnice, byty pre hradný personál a početné pivnice a sklady na uloženie zásob potravín, aby v prípade obliehania hrad vydržal aj niekoľko mesiacov. Celý hrad bol pokrytý šindľom. Ako jeden z mála Lietavský hrad mal aj vlastnú studňu, vysekanú do skaly do hĺbky až 104 metrov.

Pretože hrad slúžil predovšetkým ako úkryt v čase nebezpečenstva, bol aj dostatočne vyzbrojený, okrem iného 43 delami. O jeho bezpečnosti sa panstvo mohlo presvedčiť v časoch Bočkajovho povstania, keď sa sem uchýlil Juraj Thurzo aj s rodinou a bezpečne odrazil útok povstalcov na hrad.

Po smrti uhorského palatína Juraja Thurzu a jeho syna Imricha si hrad rozdelili ich potomkovia a spoločne ho spravovali formou tzv. komposesorátu (spoluvlastníctva). V búrlivom 17.storočí však stratili o hrad záujem a ten začal pustiť. Roku 1698 už bola väčšina hradu prázdna, roku 1714 sa tu nachádzalo len väzenie, inak bola pevnosť neobývaná, odvezený bol aj archív. Začiatkom 18.storočia sa na hrade ešte vykonali menšie stavebné úpravy, ani to však nezastavilo postupujúce chátranie. Zariadenie bolo odvezené a obyvatelia okolitých dedín dokonca rozoberali múry na stavebný materiál.

V súčasnosti vzniklo združenie na záchranu Lietavského hradu, ktoré sa snaží o zakonzervovanie hradných ruín, aby sa tak zabránilo rozpadaniu pevnosti. Dúfajme, že sa týmto spôsobom hrad zachová aj pre ďalšie generácie ako pamiatka na našich dávnych predkov.

Pódorys hradu Lietava.

K Lietavskému hradu sa viaže viacero povestí. Tu je jedna z nich, ako ju podáva Karl Benyovszky: Dávno pred založením hradu na úpäti kopca sídlil slovanský kmeň, ktorý si na vrchole postavil svätyňu zvanú Bosnica. Svätyňu ozdobovali drevené vyrezávané a pomalované sošky slovanských bôžikov. V jej strede sa nachádzal voz z rýdzeho zlata, do ktorého bol zapriahnutý pár labutí a holubíc. Vo voze stála očarujúca dievčina s bohatými zlatistými vlasmi, na nich mala trblietavú korunu obrúbenú ružami a myrtou. Zo srdca jej vystreľovali žeravé ohnivé lúče. V pravej ruke držala tri jablká, v ľavej diamantový glóbus. Za ňou stáli štyri dievčenské postavy – Lada, Dzeva, Siva a Krásna pani, tzv. Milostky. Na brehu potoka tečúceho v blízkosti svätyne sídlili kňažky božstiev, ktoré za horúceho leta obetovali bohyniam medovú vodu, zrelé pšeničné a ražné klasy a kvetinové vence. Na mieste pohanského chrámu postavili neskôr katolícky kostol. Iná povesť hovorí o divokých Tatároch, ktorí pustošili rozsiahle oblasti Uhorska a prenikli až k Lietave. Tunajší obyvatelia sa spolu s farárom uchýlili do kostola, no vierolomní Tatári ich pod zámienkou ušetrenia vylákali von a mučili.

Sľubovali im slobodu, ak sa vzdajú svojej viery. Lietavčania povzbudzovaní svojimi farármi odmietli, a tak sa Tatári rozhodli zhodiť ich z vrchu na ostré koly. Keď zhodili farára, ten náhle zmizol. Tatárov sa zmocnil panický strach a dali sa na útek. Farár sa zachytil o hustý krík, ktorý ho aj skryl. Lietavčania ho potom povrazmi a hákami vyslobodili.

hrad Lietava.

Model

BUDATÍN

Budatínsky zámok v roku 1857.

Najzachovalejším hradom v okolí Žiliny je hrad Budatín. Ako jediný sa zachoval ako celistvá stavba, aj keď poznačená rôznymi prestavbami a úpravami.

Hrad bol postavený v 2. polovici 13. storočia na ochranu dôležitých obchodných ciest, pri brode na sútoku Váhu a Kysuce, kde sa vyberalo clo. Pôvodne bol súčasťou kráľovského majetku, neskôr ho získala rodina Balašovcov, začiatkom 14. storočia ho, tak ako väčšinu hradov na okolí, ovládol Matúš Čák. Po jeho smrti sa hrad opäť dostal do vlastníctva Balašovcov a neskôr do kráľovských rúk. V roku 1424 kráľ Žigmund daroval hrad svojej manželke Barbore,

ktorá ho dala do zálohu rodine Pongráčovcov. V roku 1438 prešiel hrad do vlastníctva Jána z Hatného, jeho vlastníctvo dočasne narušili bratricke vojská, ktoré sa pod velením Jána Jiskru z Brandýsa zmocnili hradu v roku 1451. V roku 1460 sa vdova po Rafaelovi z Hatného vydala za Gašpara Suňoga, majiteľmi Budatínskeho hradu sa tak stali na tri storočia Suňogovci. Keď roku 1798 zomrel Ján Suňog, posledný mužský predstaviteľ rodu, budatínske majetky prešli sobášom jeho dcéry Jozefy do vlastníctva rodiny Čákyovcov, ktorí hrad vlastnili až do roku 1945.

V priebehu svojej existencie bol hrad veľakrát prestavaný.

Základom hradu je mohutná kruhová obytná veža, vysoká 20m, ktorá patrí k najstarším na Slovensku. K nej bol neskôr pristavaný obytný palác a obranný múr. Za panstva Suňogovcov bol hrad v roku 1551 renesančne upravený, napr. bola postavená arkádová chodba a fasády doplnené renesančnou výzdobou. V časoch tureckých výbojov bolo vybudované nové renesančné opevnenie s bastiónmi a priekopou. V barokovom období bola postavená kaplnka a dostavané budovy zámku, a celý objekt bol obklopený parkom. Posledná veľká úprava sa uskutočnila v rokoch 1912-1923.

V dnešnej podobe tvorí zámok vlastný hrad s vežou a predhradie.

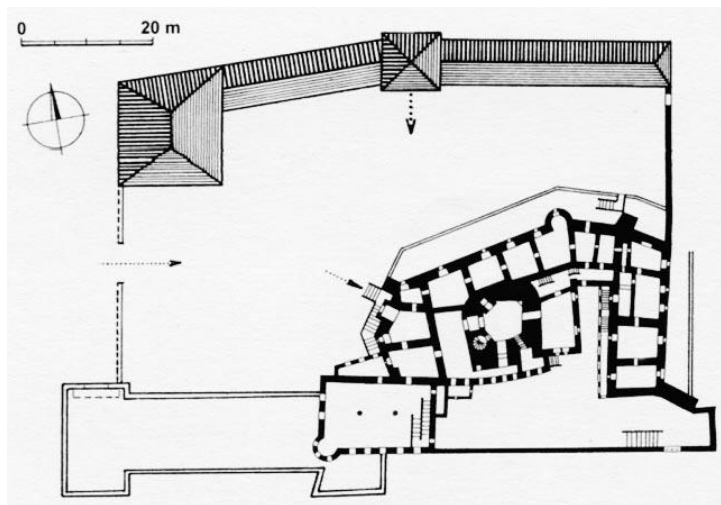
Vo veži je točité schodisko spájajúce jednotlivé podlažia. Veža je najstaršou, dodnes zachovanou časťou pôvodného hradu, pochádza ešte z románskeho obdobia, neskôr v období renesancie bola prestavaná. Z vnútorného zariadenia zámku sa zachovalo drevené obloženie stien, trámové stropy, barokové kamenné krby, klenby, a vo veži zvony z roku 1773.

Predstavu o tom, ako vyzeral hrad v 17.storočí nám dáva súpis z roku 1634 o delení majetku medzi deti Mojžiša Suňoga.

Súpis rozdeľuje hrad na horný a dolný. V hornom hrade sa uvádza až 47 miestností, ktoré slúžili na bývanie a tiež ako skladovacie

priestory. V dolnom zámku boli stajne, pivovar, studňa a ľadovňa. V bezprostrednej blízkosti zámku sa nachádzal majer s panskou krčmou, rybníky, vinohrad a záhrady. V roku 1684 hrad značne poškodili Thökölyho povstalci. Suňogovci prebudovali hrad na pohodlné sídlo, čo umožňovala aj ľahko prístupná poloha zámku. Počas revolúcie v rokoch 1848-1849 bol zámok veľmi poškodený a barokový palác zostal v ruinách. V roku 1912 Gejza Čáky začal rozsiahlu opravu zámku, barokový palác však už neobnovil. Práce boli dokončené po prvej svetovej vojne, keď zámok získal dnešnú romanticko-historizujúcu podobu a bol obývaný až do roku 1945, kedy prešiel do vlastníctva štátu a od tých čias sa využíva už len na muzeálne účely.

V súčasnosti slúži zámok potrebám Považského múzea v Žiline, okrem iného sa tu nachádza expozícia drotárstva.

Pôdorys

Budatínskeho zámku.

K Budatínskemu zámku sa viaže nasledujúca povesť. Gašpar Suňog, ostrieľaný a prísny bojovník, mal krásnu dcéru Katarínu. Povesť o jej kráse sa rozšírila ďaleko za hradby zámku. Matka ju však, poznajúc prísneho otca, starostlivo strážila. Napriek tomu sa mladému Františkovi Forgáčovi podarilo uzrieť dievčinu a získať si jej lásku a matkino požehnanie. Zaľúbenci dúfali, že získajú aj súhlas otca, ten však mal s dcérou iné úmysly. Po návrate na Budatín jej oznámil, že sa má vydať za pána Vršatca Jána Jakušiča. Od svojho úmyslu sa nedal nijako odradiť, a tak sa čoskoro na zámku oslavovali zásnuby. Mladý Forgáč chcel ešte raz vidieť Katarínu, a tak sa pod rúškou tmy vkradol na hrad. Katarínin otec sa však o tom dozvedel. Forgáč ešte stihol ujsť, Katarínu sa otec rozhodol potrestať. Dal ju zamurovať do hradných múrov. Keď sa František dozvedel o osude svojej milovanej, pozbieral oddiel vojakov, zaútočil na zámok a Katarínu oslobodil. Na pomoc sa jej medzitým vybral aj Ján Jakušič. Cestou narazil na Forgáčov oddiel. Keď zbadal Katarínu po Forgáčovom boku, vzplanul hnevom a vyzval Forgáča na súboj, v ktorom ho zabil. Kataríne potom neostávalo nič iné, len odísť s Jakušičom na jeho hrad a stať sa jeho ženou.

Táto povesť je založená na skutočnej historickej udalosti. Postavy sú reálne, len dej prebiehal trochu inak. Katarína sa podvolila otcovej vôli a vydala sa za Jána Jakušiča a žila s ním na Vršatskom hrade. Forgáč za ňou chodil aj sem. Pri jednej takejto ceste, keď chcel cestovať až na Moravu, ho dal v roku 1647 Jakušič prepadnúť a zavraždiť. Matka Františka Forgáča, Estera Bošániová, označila Jakušiča v jednom liste za vraha svojho jediného syna. Jakušič, zdá sa, nebol za svoj čin potrestaný, a zomrel dva roky po svojom sokovi. Katarína sa dostala do sporov o suňogovský majetok so svojimi príbuznými, čo viedlo dokonca k prepadu jej majetkov a poškodeniu Budatínskeho zámku. Za takýchto okolností si Katarína odniesla časť svojich hnutelností zo zámku. Niekoľko rokov po smrti svojho prvého manžela sa opäť vydala za Valentína Balašu a žila s ním v kaštieli vo Visolajoch.

SÚĽOV

REKONŠTRUKCIA
- plán a detaily rekonštrukcie
- for. náčrtok T. Štef.
- kreslenie J. Štef. a J. Štef.

Hypotetická rekonštrukcia Súľovského

hradu.

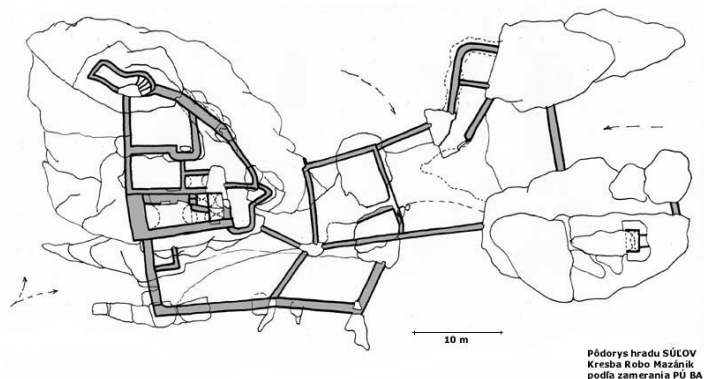
Z hradov, ktoré Vám chceme predstaviť, je Súľovský hrad najmenej zachovalý a tiež najmenej známy. Dodnes sa z neho zachovali len nepatrné zvyšky, ktoré už takmer splývajú so skalami, na ktorých stál. Bolo to skutočné orlie hniezdo, vypínajúce sa vo výške 660 m.n.m. v oblasti Súľovských skál.

Prvá písomná zmienka o hrade je z roku 1193, kedy sa spomína ako malá skalná pevnosť. Ďalšia zmienka o hrade je z roku 1336, kedy stavbu získal do vlastníctva budatínsky kastelán Eliáš, zakladateľ rodiny Súľovských. V prameňoch sa niekedy spomína pod názvom Roháč. V prvej polovici 15.storočia hrad obsadili husiti, ale za Mateja Korvína sa opäť vrátil do držby Súľovských, ktorý ho v tom čase prestavali a rozšírili.

Po smrti posledného predstaviteľa tohto rodu prešiel hrad do vlastníctva kráľovskej komory, a v roku 1550 ho kráľ daroval Sebastiánovi Sirmiensisovi za jeho zásluhy v bojoch proti Turkom. Na hrad si však robil nároky aj Rafael Podmanický z Považského hradu. Ten hrad prepadol, zapálil a ovládal ho ešte ďalšie dva roky, keď ho opäť získal Sirmiensis. Vo vlastníctve tohto rodu zostal hrad už natrvalo, podľa hradu sa jeho majitelia dokonca začali označovať ako Súľovskí.

Hradný areál tvoril horný a dolný hrad. Hrad bol postavený v neprístupnom, členitom teréne, čomu bolo treba prispôbiť aj stavbu pevnosti. Výškové rozdiely medzi jednotlivými časťami hradu boli značné – od dolného hradu k podlažiu 1. poschodia horného hradu to bolo 14 m. Staviteľia umiestnili hrad medzi tri mohutné skalné útvary. Nedostatok miesta umožnil vybudovať iba malú pevnosť. Dolný hrad tvorila jedna veľká miestnosť. Odtiaľto sa dalo dostať cez padací mostík do horného hradu, ktorý mal pravdepodobne len jediné poschodie a asi 18 miestností. Tu bola aj do skaly vytesaná nádrž na vodu.

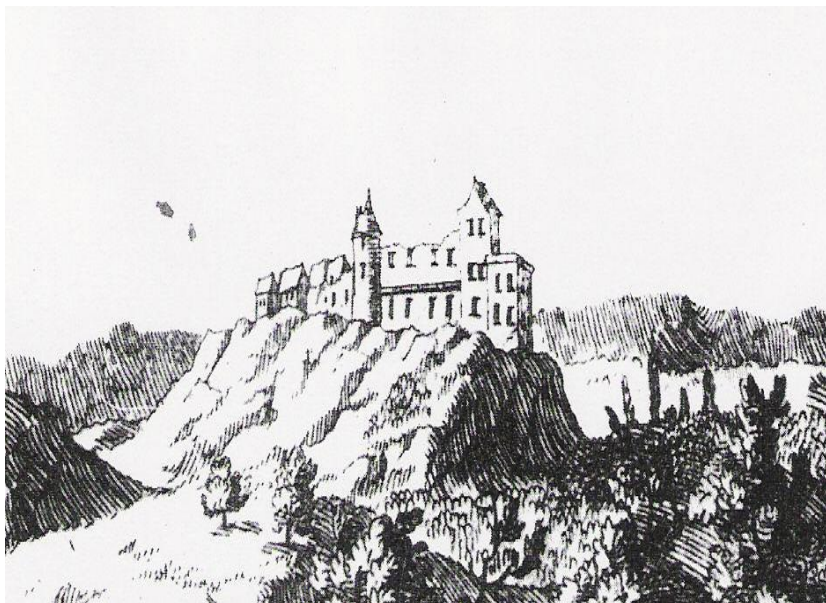
Hrad nemal vlastnú studňu, pitná voda sa sem musela nosiť. Okrem obytných a reprezentačných miestností sa tu nachádzala aj kaplnka, kuchyňa, pekáreň, pracovňa, sklady, zbrojnica, klenotnica s archívom a pivnice. Na najvyššom mieste horného hradu stála pozorovateľňa. Hrad bol zariadený pomerne stroho a jednoducho, poskytoval však najmä v časoch ohrozenia bezpečné bývanie. Bol obývaný približne do polovice 18. storočia, kedy si majitelia rozobrali hradné zariadenie a viac sa o hrad nestarali. Ešte asi do roku 1780 bol strážený, rýchlo však chátral a zemetrasenie v roku 1858 z neho urobilo ruinu.

Pôdorys Súľovského hradu.

Prostredie Súľovských skál bolo priam ideálne na poľovačky a lovy. V priestoroch hradu si panstvo vystavovalo trofeje ako jelenie a srnčie parožia, diviacie kly, kožušiny z medved'ov a pod. K poľovačkám na Súľovskom hrade sa viaže viacero historiek s medved'mi, ktoré si poľovníci zvykli rozprávať večer pred lovom. Jedna príhoda hovorí o bačovi, ktorému medveď kradol z košiara ovečky. Bača bol z toho nešťastný, najmä keď ho panstvo začalo podozrievať, či on sám ovce nepredáva. Prichystal si preto na medveďa pascu. Pripravil si vedro malinovej šťavy zmiešanej s tuhou medovinou a pred zotmením nalial lákadlo pre medveďa do válova pred kolibou. No ešte pred večerom dostal bača správu, že jeho žena vážne ochorela. Naľakal sa a utekal za ženou, pričom zabudol o svojom pláne povedať valachom. Tí ráno našli pri válove ležať medveďa a veľmi sa preľakli. Keď sa im však nepodarilo medveďa vyduriť, mysleli si, že je mŕtvy a že by bolo škoda ponechať takú vzácnu kožušinu len tak navnívoč. Priviazali si medveďa o reťaze a vytiahli ho do výšky, aby mu mohli stiahnuť kožu. Keď však jeden z valachov načal medveďovi brucho, ten sa prebral, s hrozným revom pretrhol reťaze a utekal do lesa. Vylakaní valasi viseli až pod stropom koliby pri komíne a neodvážili sa odtiaľ ani pohnúť, až kým ich nenašiel bača, ktorý sa medzitým vrátil. Ešte dlho si dedinčania doberali baču, kedy vraj bude robiť medvediu zabijacku.

HRIČOV

Hričovský hrad v roku 1686.

V oblasti Súľovských skál sa nachádza ešte jeden hrad – hrad Hričov. Aj on bol postavený v ťažko prístupnom teréne, na strmých skalách.

Hričovský hrad bol postavený krátko po tatárskom vpáde najskôr ako drevené hradisko, neskôr bol prestavaný na kamennú pevnosť. Pôvodne toto územie patrilo nitrianskemu biskupstvu, neskôr kráľ Belo IV. daroval hrad magistrovi Tolušovi a po jeho smrti Mikulášovi z rodiny Beychovcov. Koncom 13.storočia mali o hrad

záujem aj Balašovci, v roku 1278 rytier Byter odkúpil všetky hnutelnosti – zbrane, zariadenie ako aj služobníctvo. O štyri roky

neskôr, keď uväznil hradnú paniu, sa mu podarilo odkúpiť aj hrad spolu so štyrmi k nemu patriacimi obcami. Začiatkom 14.storočia hrad dobyl, podobne ako Lietavu a Budatín, Matúš Čák. Po Matúšovej smrti sa hrad vrátil do vlastníctva rodiny Balašovcov, od polovice 14.storočia bol opäť kráľovským majetkom.

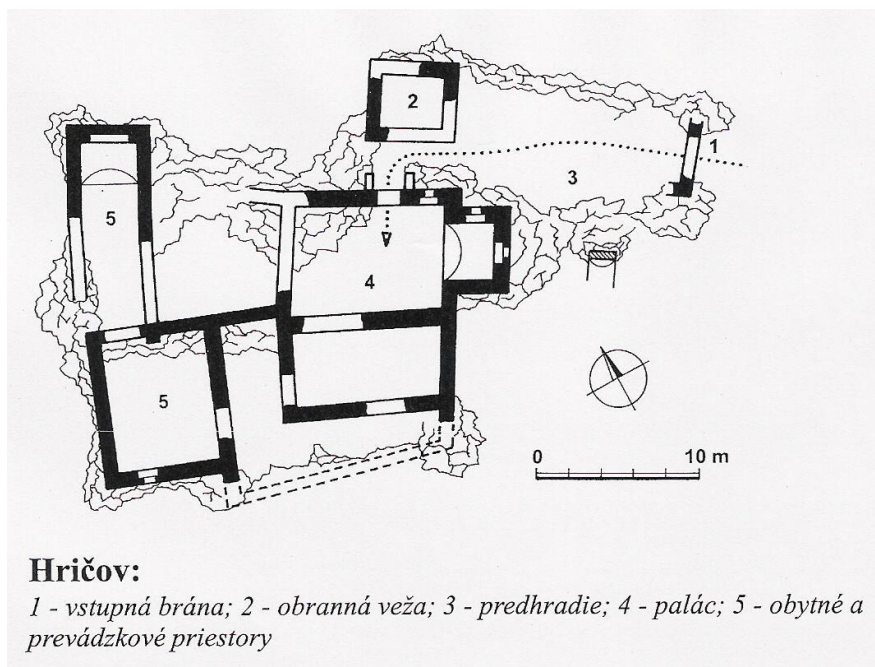
V nasledujúcom období hrad patrilo rôznym majiteľom, v roku 1468 ho získal Blažej Podmanický, pán Považského hradu, striedavo však prechádzal do rúk aj iných majiteľov, až ho napokon v roku 1563 získal František Thurzo pre svoj rod, keď ho spolu s Bytčianskym hradom odkúpil za 17000 zlatých od poslednej majiteľky Anny Likarky. Likarka bola posledná, ktorá sa ešte starala o údržbu hradu. V jej službách pôsobil aj Ján Kilián z Milána, ktorý neskôr prestaval pre Františka Thurzu Bytčiansky hrad a staral sa aj o údržbu Hričovského hradu, kde býval. Thurzo sa spolu s manželkou zdržiaval na Lietavskom a neskôr na Bytčianskom hrade, a keď ich syn Juraj preberal majetky, hrad Hričov sa už medzi nimi nespomína.

V roku 1605 bočkajovskí povstalci nedostatočne strážený hrad spustošili. Thurzovci sa viac o Hričov nestarali, sídlili v Bytči a v prípade nepokojov sa uchýľovali na dobre opevnený Lietavský hrad, a tak Hričov začal chátrať už v priebehu 17.storočia. Na medirytine z roku 1686 vidíme ešte pomerne zachovalý hrad – vidno tu dve dvojposchodové hradné veže, z nich jedna mala okrúhly pôdorys, ktoré mali mierne poškodenú len strešnú časť, no palác už nemal strechu a vrchná časť múrov bola značne zdevastovaná.

Hrad mal vzhľadom na prírodné podmienky pomerne malé rozmery. Mal asi 20 miestností, niektoré zasekané do skaly.

15

Vchádzalo sa doň bránou zasekanou do skaly, vytesali tu aj lavice pre strážu. Vstup chránila hranolová veža, v západnej časti stoja obvodové múry gotického paláca s čiastočne zachovalými detailami ako šambrány okien a konzoly. Hrad predstavoval objekt bez vnútorného dvora, ktorý tvoril so skalným bralom jednoliaty celok.

Pôdorys Hričovského hradu.

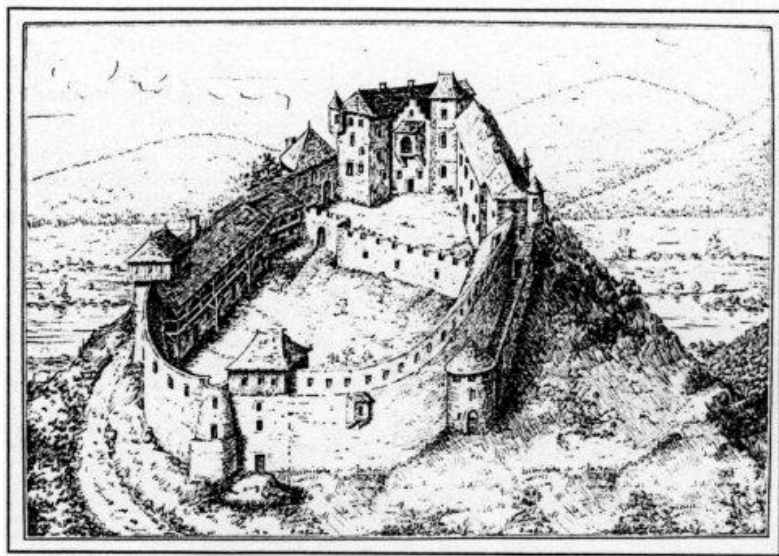
K Hričovskému hradu sa viaže aj povest' o tom, ako František Thurzo získal hrad do svojej držby. Po smrti rytiera Lahara vlastnila hrad jeho bezdetná manželka, o ktorú sa uchádzali viacerí pytači. Všetkých však odmietla. Zapáčil sa jej až mladý František Thurzo, pretože však pre veľký vekový rozdiel sa za neho nechcela vydať, požiadala kráľa o povolenie adoptovať si mladého rytiera a urobiť ho svojim dedičom.

Po nejakom čase František zatúžil po majetku bohatej vdovy a pretože nechcel čakať, až zomrie, uvrhol ju do žalára. Nešťastná vdova prekliala hrad aj Thurzu, a od tej doby bolo počuť v hrade vyčíňanie zlých duchov. Raz sa pred bránou objavil neznámy mních a vyzval Thurzu na pokánie. Keď sa ho nepodarilo od hradnej brány odohnať, dal ho Thurzo uvrhnúť do žalára. Na druhý deň sa pred bránou objavila kamenná socha mnícha. Thurzo dal sochu zbúrať, ale každé ráno sa znovu objavila.

Rytier sa napokon rozhodol vdovu prepustiť, bolo však už neskoro, v žalári ju našli mŕtvu. Od toho dňa sa naplnila kliatba nešťastnej hradnej panej. Každú noc na hrade vyčíňali duchovia. V deň výročia smrti hradnej panej stál rytier na obvodovom múre, keď tu z hĺbky začul vdovin hlas, ako ho preklína. Rytier v hrôze spadol do hĺbky.

Po tejto udalosti čoskoro prekliaty hrad všetci opustili a po čase ľahol popolom. Podľa povesti bol odvtedy v ruinách. Kedykoľvek sa hrad niekto pokúšal obnoviť, duchovia cez noc všetko opäť rozbúrali. Tolko povest', ktorú vo svojom diele o hradoch na považí spomína Karl Benyovszky.

POVAŽSKÝ HRAD

Hypotetická rekonštrukcia Považského hradu.

Považský (alebo tiež Bystrický) hrad bol postavený na strmom vrchu na brehu Váhu v 2.polovici 13.storočia na ochranu dôležitej cesty. Pôvodne bol kráľovským majetkom, začiatkom 14.storočia

ho získal, tak ako všetky okolité hrady, Matúš Čák Trenčiansky. Po jeho smrti sa v jeho držbe vystriedali viacerí vlastníci, v rokoch 1400-1424 ho užívali Ctibor zo Ctiboríc a jeho syn, neskôr patril kráľovským manželkám, až ho napokon v roku 1458 získala rodina Podmanickovcov.

Príslušníci tejto rodiny pôvodne patrili k privilegovanej vrstve kopijníkov na Bystrickom hrade ešte za vlády kráľa Žigmunda

18

Luxemburského a písali sa podľa neďalekej obce Podmanín. S menom rodiny sa hrad spájal jedno storočie, až do roku 1558.

Prvým majiteľom z tohto rodu bol Ladislav Podmanický, jeho brat Blažej získal hrady Hričov a Lednicu. Najznámejší však boli jeho vnuci, bratia Ján a Rafael Podmanickovci, ktorí sa nerozpakovali rozširovať svoje majetky a moc násilím a lúpežami, a bez škrupúl využívali chaos v krajine spôsobený vládou dvoch kráľov. Bratia sa zmocnili viacerých hradov na Považí – okrem iných aj hradu Hričov, a ovládli aj mesto Žilina. Počas dvojvládia bratia stáli na strane Jána Zápoľského, ktorý, aby si udržal ich priazeň, im udeľoval donácie na rôzne majetky a toleroval aj ich svojvoľné skutky. Keď sa po smrti Jána Zápoľského jediným kráľom v Uhorsku stal Ferdinand Habsburský, bratia upadli do nemilosti. Kráľ dokonca vyslal proti bratom vojsko, tí však dokázali čeliť jeho útokom a dokonca si vytvorili vlastné žoldnierske vojsko, ktoré rozmiestnili na dobre opevnených hradoch. Po Jánovej smrti zdedil všetky majetky Rafael, ktorý pokračoval v obrane svojich záujmov. Za svoje činy bol kráľom dokonca odsúdený k strate hlavy a majetku. S pomocou právnika sa však trestu vyhol, a po svadbe s moravskou šľachticnou Janou z Lomnice sa zlepšili aj jeho vzťahy ku kráľovi. Niektoré majetky však musel vrátiť pôvodným majiteľom. Pretože zostal bezdetný rovnako ako jeho brat Ján, jeho smrťou rod Podmanickovcov vymrel. Bystrický hrad získali

Balašovci. Po rákociovskom povstaní získali hrad Sapáryovci, ktorí ho vlastnili až do roku 1830. Tí však už na hrade nebývali a presťahovali sa do pohodlného kaštieľa v podhradí.

Najstaršou časťou hradu je veža stojaca na najvyššom bode brala a gotický palác. Bratia Podmanickovci hrad honosne prestavali a pribudovali predhradie, ktoré chránil hradobný múr s dvoma vežami. Vstupnú bránu chránila veža s barbakanom.

19

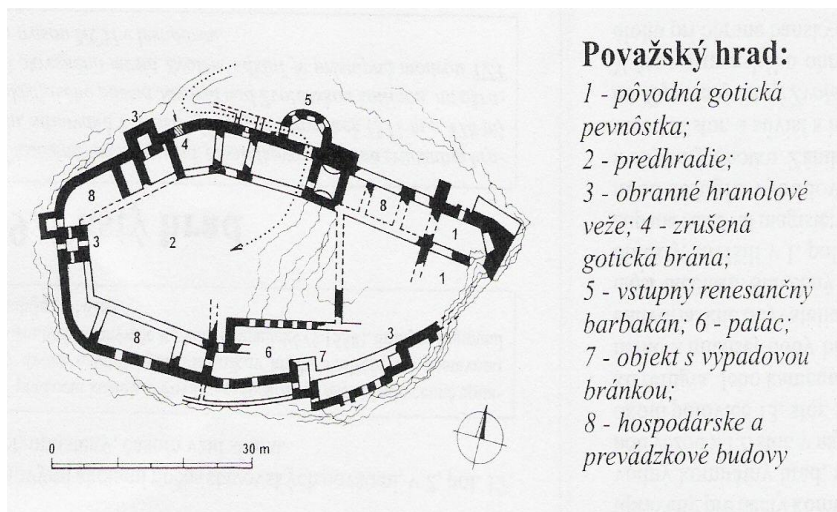
Palác bol prestavaný na honosné reprezentačné sídlo, dodnes sa zachovali niektoré detaily z jeho renesančnej nádhery – napr. klenby alebo rímasy okien. V roku 1671, počas Vešeléniho povstania, bol hrad poškodený a všetka výzbroj prevezená do leopoldovskej pevnosti. V tom čase bola z hradu odvezená aj väčšina zariadenia, keďže majitelia dávali prednosť bývaniu v kaštieľoch, postavených na úbočí hradného kopca. Neobývaný hrad začal chátrať, až sa postupne zmenil na ruinu.

Z roku 1689 pochádza opis hradu, ktorý nám umožňuje urobiť si aspoň čiastočnú predstavu o jeho vzhľade. Podľa tohto dokumentu hradný areál pozostával z horného, stredného a dolného hradu.

Horný hrad slúžil ako panské sídlo, mal vnútorné nádvorie so stĺpmi z dubového dreva, na prízemí pekáreň, kuchyňu, zásobárne, práčovňu a kúpeľne, na poschodí panské izby. V strednom hrade sa nachádzala cisterna na vodu a menší objekt s jedinou priestrannou miestnosťou, v ktorej sa nachádzali rôzne listiny a písomnosti, takže mohla slúžiť ako archív. Podľa tohto súpisu bol hrad v tom čase ešte čiastočne zariadený, spomínajú sa rôzne kusy nábytku a maľby na stenách. Hrady však už nezodpovedali nárokom a vkusu obyvateľov, ktorí sa sťahovali do pohodlnejších kaštieľov. Prvý kaštieľ si majitelia Bystrického hradu postavili ešte v 1. tretine 17. storočia na svahu hradného kopca a presťahovali sa sem v roku 1631.

Nedaleko neho bol v druhej polovici 17.storočia postavený ďalší kaštieľ, ktorý bol neskôr barokovo prestavaný. Na medirytine z roku 1676 vidieť ešte zachovalý hrad s mohutnými múrmi a baštami. Hrad mal tri poschodia a bol zastrešený šindľami. Medirytina zachytáva aj obidva kaštiele. Neskoršie zobrazenia zachytávajú hrad už v ruinách.

20

Pôdorys Považského hradu.

K Bystrickému hradu sa viaže povest' späť s jeho azda najznámejšími obyvateľmi – bratmi Podmanickovci. Povest' ani nezachádza ďaleko od pravdy, keď ich vykresľuje ako lúpežných rytierov.

Jedného dňa sa bratia opäť vydali na zbojnícke chodníčky. Tentoraz sa však rozdelili a každý so svojou tlupou zamieril iným smerom. Rafael sa dostal až k Jablunkovskému priesmyku, kde narazil na ozbrojený sprievod poľského

šľachtica Juraja Lasinkoviča, ktorý cestoval spolu so svojou dcérou Hedvigou. Proti veľkej presile nemali prepadnutí žiadnu šancu, Rafael sa zmocnil všetkého majetku a zajaľ aj krásnu Hedvigu. Lasinkovič zostal zranený na bojisku. Tu ho našiel jeden sedliak a odviezol ho do svojej chalupy. Po krátkom čase sa šľachtic uzdravil a zverboval skupinu sedliakov, aby oslobodil svoju dcéru.

Rafael si odviezol Hedvigu na hrad. Krásna Polka ho však odmietala, a čím bola neprístupnejšia, tým viac bol do nej zamilovaný. Po čase sa so svojou družinou vrátil aj Ján. Našiel brata mlčveho a smutného, nevedela ho rozveseliť ani veľká

21

korist', ktorú Ján priviezol. Naveľa ktorýsi kumpán spomenul, že je Rafael zamilovaný do krásnej Hedvivy. Ján ju chcel okamžite vidieť, no Rafael o tom nechcel ani počuť. Ján však nepočúval jeho námietky a vtrhol do Hedviginej komnaty. I stalo sa, že aj Ján sa do Hedvivy zamiloval. Medzi bratmi vzblýkla žiarlivosť a nenávisť. Dokázala ich spojiť už len chamtivosť. A tak, keď sa dopočuli, že budatínsky pán sa vzdialil zo svojho hradu, na ktorý si už dlho brúsili zuby, okamžite zhromaždili družinu a vybrali sa na výpravu. Medzitým Lasinkovič so sedliakmi zaútočili na hrad, dobyli ho a oslobodili Hedvigu. Hrad zapálili, takže ho bratia po svojom návrate našli v plameňoch. O krátky čas požiadali kráľa o milosť, polepšili sa a slúžili kráľovi oddane až do smrti.

Považský hrad.

22
STREČNO

Hrad Strečno v roku 1680.

Hrad Strečno stojí na strmej vápencovej skale na začiatku strečnianskej tiesňavy. Prvá písomná zmienka o ňom pochádza z roku 1316, ale pravdepodobne vznikol už v 13.storočí. Jeho prvými držiteľmi boli Balašovci, začiatkom 14.storočia ho ovládol Matúš Čák. V tom čase sa spomína ako miesto, kde sa od obchodníkov vyberalo clo. V rokoch 1338-1369 užíval hrad Mikuláš Sěči, začiatkom 15.storočia sa stal vlastníctvom kráľovnej Barbory, neskôr kráľovnej Alžbety. Na krátky čas ho získal Ján Jiskra z Brandýsa. V roku 1446 sa hradu zmocnili Pongrácovci. Koncom 15.storočia ho získal Pavol Kaniži, po jeho smrti hrad niekoľkokrát

manžel Kataríny Deršfyovej. Jeho syn František sa oženil so Žofiou Bošňákovou, po jej smrti sa znovu oženil s Máriou Séciovou. Od Žofiinej smrti Vešeláni nevenoval hradu veľkú pozornosť, takže začal pustiť. Hrad už v tom čase neslúžil na trvalé bývanie, panstvo sa presídlilo do pohodlnejšieho kaštieľa v Tepličke nad Váhom. Hrad slúžil len ako útočisko v dobách ohrozenia.

V roku 1654 sa pristúpilo k menšej obnove hradu, ktorú financoval Vešelániho švagor Gabriel Illésházy. František Vešeláni bol jedným z hlavných aktérov tzv. Vešelániho povstania, namiereného proti viedenskej vláde a cisárovi. Pretože sprisahanie bolo prezradené, jeho aktéri boli potrestaní väzením a predovšetkým stratou majetku. Samotný Vešeláni v tom čase už nežil, uväznená bola jeho vdova Mária Séciová a vyšetrovaný bol aj jeho syn Ladislav. Väčšina vešelániovského majetku bola zhabaná. Podľa cisárskeho nariadenia bol hrad Strečno v roku 1674 zbúraný. Ešte pred tým, ako podmínovať palác a hradnú vežu, vyniesli z hradu všetko zariadenie. Od tej doby už bol hrad neobývateľný a centrom strečnianskeho panstva sa stala Teplička s pohodlným kaštieľom. Po thökölyovskom povstaní hrad pripadol cisárskym generálom bratom Löwenburgovcom. Noví majitelia strečnianskeho panstva dali v roku 1689 preskúmať hrad a v krypte pod kaplnkou objavili rakvu s telom Žofie Bošňákovvej v takmer neporušenom stave. V roku 1698 ju dali preniesť do Tepličky.

Dokumentácia o opravách, uskutočňovaných na hrade v polovici 17. storočia nám umožňuje urobiť si predstavu o tom, ako hrad v tomto období vyzeral.

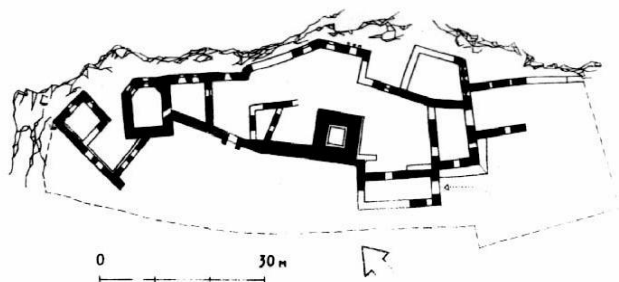
Hrad sa delil na horný a dolný. Do dolného hradu sa vchádzalo cez

tri brány so zdvíhacím zariadením. Z nádvorí sa vchádzalo do pivníc pod hradom, ľadovne a očárne. V areáli dolného hradu boli

ešte zásobárne, sýpka, zbrojnica, stajne, pekáreň, kováčska dielňa a voziareň. Z priestorov dolného hradu sa dvíhala štvorposchodová hradná veža, okrúhla bašta a dvojposchodový hradný palác. V paláci boli okrem iného maľovaná hradná sála, dve jedálne, obytné izby, kapitánova a správcova izba, kuchyňa a kuchárova izba.

V hornom hrade bola aj kaplnka, klenotnica, ďalšie zásobárne a obytné miestnosti. Nachádzala sa tu aj kamenná cisterna na vodu. Priestory okrúhlej bašty slúžili hradnému personálu. Miestnosti boli vyhrievané prevažne habánskymi pecami, v hradnej sále a jednej jedálni sa kúrilo v krboch. Na veži boli umiestnené vežové hodiny. V bezprostrednej blízkosti hradu sa nachádzali mlyny, prístavisko pre plte, poschodová mýtnica, budova, kde sa vyrábala pušný prach, ďalej majer so stajňami, pivovarom, murovanou studňou, rybník a ovocné sady. V čase opráv bol hrad ešte sčasti obývaný, o čom svedčia zmienky o nábytku a ďalšom zariadení.

Po storočiach chátrania sa koncom 20.storočia uskutočnili na hrade rozsiahle opravné práce a pamiatka bola sprístupnená širokej verejnosti.

hradu Strečno.

Pôdorys

K hradu Strečno uvádza Karol Benyovszky dve povesti. Jedna z nich hovorí o láske starhradského pána Milka a krásnej Marienky, spomíname ju pri Starom hrade,

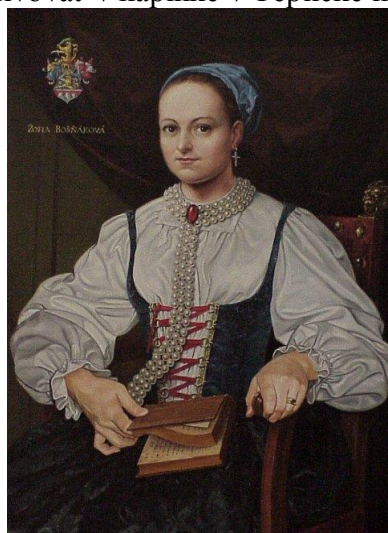
druhá povesť hovorí o Františkovi Vešelénim, ktorý sa oženil so zbožnou a cnostnou Žofiou Bošňákovou. Spočiatku si manželia nažívali v láske a porozumení, častá neprítomnosť a poľovačky s kumpánmi však postupne viedli k ochladnutiu mladého manžela. Žofia mlčky znášala takúto situáciu a každé ráno chodila do kaplnky vyhlbenej v skale a modlila sa, aby sa jej vrátila láska jej manžela. Raz ju tam našiel Vešelén a vypočul si jej modlitby. Modlitby obmäkčili jeho srdce a poprosil manželku o odpustenie. Odvtedy opäť nažívali v ničím neskalenom súzvuku. Žofia ako poďakovanie každý rok na veľkonočný týždeň chodila bosky do kaplnky a tu sa modlila.

ŽOFIA BOŠŇÁKOVÁ

Jednou z najznámejších osobností, ktorých život a pôsobenie sa viažu k Strečnianskemu hradu, je práve Žofia Bošňáková. Jej život je trochu odlišný od povestí a legend a stojí za to, aby sme jej venovali pozornosť.

Žofia pochádzala z rodiny Bošňákovcov, ktorá pochádzala z Bosny, odkiaľ sa pod tlakom Turkov presťahovala do Slovinska a napokon sa usadila v Bratislavskej a Nitrianskej stolici. Marek Bošňák bojoval proti Turkom a dostal sa aj do zajatia, podarilo sa mu však oslobodiť. Ako odmenu za preukázané služby mu kráľ Ferdinand I. potvrdil šľachtické privilégia. Marek sa oženil s Magdalénou, dcérou Jána Földeša z Veľkého Biela. Marekov brat Ondrej sa oženil s Katarínou, sestrou palatína Štefana Illešházyho. Jedným z jeho detí bol aj Tomáš, ktorý zdedil majetok v Šuranoch a bol kapitánom šurianskeho hradu a neskôr aj fil'akovskej pevnosti. Oženil sa v roku 1605 s Máriou Kenderešiovou, s ktorou mal sedem detí, medzi nimi aj Žofiu. Žofia sa ako 17-ročná vydala za Michala Šeréniho a hneď po svadbe s ním odišla na hrad v Bojkoviciach. Manželstvo trvalo len krátko, po jeho smrti sa vydala za Františka

Vešeléního a odišla s ním na hrad Strečno, kde sa narodili aj jej dvaja synovia Adam a Ladislav. Vychovávala ich zväčša sama, keďže František sa po smrti Žofinho otca stal kapitánom filakovskej pevnosti a povinnosti ho často viazali mimo domov. Žofia si svojim ohľadom a súcitom s chudobnými a trpiacimi vyslúžila obdiv a obľubu najmä u jednoduchých ľudí. Žofia mala veľký vplyv aj na svojho manžela, ktorý sa o nej vždy vyjadroval s obdivom a veľkou úctou. Žofia Bošňáková zomrela mladá, ani nie 35-ročná, 28.apríla 1644, pred smrťou dlho chorľavela. Pochovaná bola v krypte pod hradnou kaplnkou. V roku 1689 jej telo našli takmer dokonale zachované a preniesli ho do Teplicky. Za svoje činy bola Žofia Bošňáková vyhlásená za svätú. Jej pozostatky dodnes možno obdivovať v kaplnke v Teplicke nad Váhom.

Portrét Žofie Bošňákovej od Stana Lajdu.

STARHRAD – VARÍN

Starý

hrad v roku 1835.

Povyše Strečnianskeho hradu sa pri meandri rieky Váh vypína ďalší hrad – Starhrad.

Už jeho názov poukazuje na to, že patrí medzi najstaršie na Považí. Postavili ho na ochranu starej cesty vedúcej Považím, neďaleko brodu. Po prvý krát sa v listinách spomína za kráľa Bela IV. v roku 1241 ako kráľovský majetok. Pôvodne sa volal Varín, po postavení hradu Strečno ho začali nazývať Starý hrad alebo Starhrad. Kráľ ho za zásluhy daroval Bohumírovi, ktorý s ním bojoval proti Tatárom. Neskôr hrad patril rodu Balašovcov, koncom 13.storočia ho ovládol Matúš Čák, po jeho smrti ho znovu získali Balašovci, konkrétne zvolenský župan Dôňč, neskôr prešiel späť do vlastníctva kráľa a na hrade sídlil kráľovský kapitán. Začiatkom 15.storočia hrad užívali

Ctiborovci z Beckova, neskôr ho králi udeľovali do držby svojim manželkám.

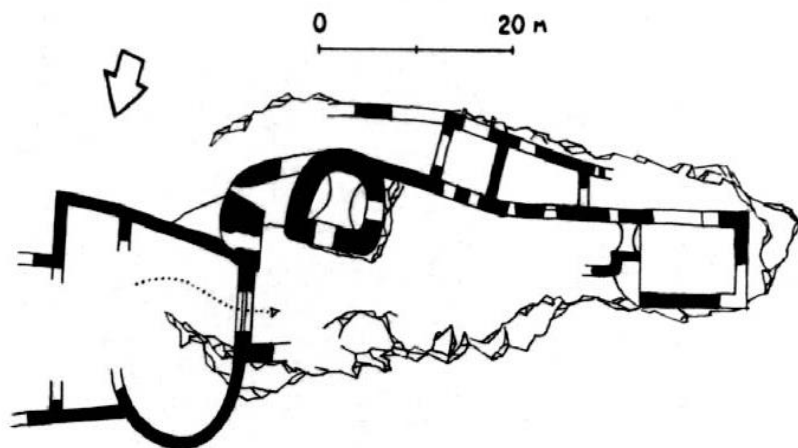
V druhej polovici 15.storočia získali hrad do držby príslušníci rodu Pongrárcovcov, ktorí vlastnili aj Strečno, podľa toho sa aj písali ako Pongrárcovci zo Strečna a Starého hradu. Museli o jeho vlastníctvo bojovať s inými záujemcami, vždy sa im však podarilo uhájiť si ho pre seba, čo im potvrdzovali aj početné kráľovské donácie. V 16. storočí hrad opustili a presťahovali sa do pohodlnejšieho kaštieľa v Krasňanoch a neskôršie aj v Nededzi. Hrad pôvodne chceli zbúrať, pretože bol pomerne vzdialený od iných lokalít panstva, napokon si ho však ponechali a dokonca viac dbali o jeho údržbu, pretože v časoch nebezpečenstva im poskytoval pomerne bezpečné útočisko. V 17.storočí sa do obnovy hradu značne investovalo. V zmätkoch stavovských povstaní hrad niekoľko krát zmenil majiteľa, po szátmárskom mieri sa však vrátil do rúk svojich pôvodných majiteľov – Pongrárcovcov. Ešte do začiatku 18.storočia na hrade sídlili jeho strážcovia, po ich odchode začal hrad pustiť. Dodnes sa zachoval v podobe ruiny.

Vďaka dvom súpisom majetku z roku 1648 a 1691 si môžeme vytvoriť aspoň približnú predstavu o výzore a vybavení hradu.

Hrad má pôdorys predĺženého tvaru, ktorý sleduje charakter terénu. Na najvyššom bode stojí veža, dodnes zachovaná asi do výšky druhého poschodia. Na západ od nej stál poschodový palác, na východnej strane, už v predhradí, boli hospodárske budovy, ktoré tvorili súčasť predsunutej obrany hradu.

Hrad sa členil na dolný, stredný a horný hrad. Dolný hrad obopínal vysoký masívny múr. V dolnom hrade sa nachádzala cisterna na vodu, sýpky, vodný mlyn, pivnice, voziareň a maštale. V bráne boli miestnosti pre drábov. Do stredného hradu sa vychádzalo cez druhú bránu vedľa obydlia kastelána a drábov.

Krytou chodbou sa dalo prejsť do temnice a potom ďalej do horného hradu. Priestory stredného hradu sa nachádzali na úrovni prvého poschodia. Boli tu aj izby, slúžiace šafárovi a malá pivnička. Horný hrad začínal dverami zo železnej mreže, cez ktoré sa vstupovalo do hradnej veže na úrovni druhého poschodia. Veža mala celkovo štyri poschodia. Vo veži sa nachádzali rôzne miestnosti, podľa súpisu z roku 1691 tu bola hradná sála, klenotnica a ďalšie miestnosti, ktoré slúžili väčšinou ako sklady a komory. Zo štvrtého poschodia bol prístup na terasu s atikou. Hornú časť veže obopínala krytá pavlač, kde boli umiestnené strelné zbrane a zásoby pušného prachu. V súpisoch sa spomína len málo nábytku, čo svedčí o tom, že hrad už v tomto období nebol trvalo obývaný a väčšina mobiliáru bola odvezená do kaštieľov.

Pôdorys Starého hradu.

K Starému hradu sa viaže niekoľko povestí. Najznámejšie sú dve – povesť o Margite a o Milkovi a Marienke.

Prvá sa viaže k najnebezpečnejšiemu úseku na Váhu, nazývanom Margita a Besná. Benyovszky uvádza povesť o tom, ako vznikol tento názov. V malej dedinke Strečno žila bohatá vdova s peknou pastorkyňou Margitou. Do Margity sa zaľúbil statný mládenec a ona jeho lásku opätovala. Chcela ho však získať aj Margitina macocha. Keď ju mládenec odmietol, macocha prisahala dievčaťu pomstu. Poslala ju s nejakým odkazom do susednej dediny, a keď sa vracala, počkala si na ňu a sotila ju do prudkej rieky, kde sa Margita utopila. Macocha prenasledovaná výčitkami a tiež strachom z trestu, sa sama vrhla zo skaly, z ktorej sotila úbohú Margitu a aj ona našla v rieke smrť. Skala sa od tých čias nazýva Margita.

Druhá povesť hovorí o pánovi Starého hradu, Milkovi, ktorý sa zaľúbil do dcéry žilinského richtára, Marienky. Tajne sa stretávali na brehu Váhu. Napriek tomu, že si mladí zaľúbenci sľúbili vernosť, otec vydal Marienku za pána Strečnianskeho hradu, Vladimíra. Napriek tomu Marienka neprestala ľubiť Milka, čo žiarlivý manžel nezniesol a jednej noci Milka zákerne zavraždil. Marienka sa nemohla zmieriť so smrťou milovaného muža, a tajne po nociach chodila na jeho hrob. Aby ju nikto nespoznal, obliekala si mužské šaty. K Vladimírovi sa doniesli zvesti, že k Milkovmu hrobu chodí neznámy rytier. Vladimír sa naľakal, aby to nebol nejaký Milkov priateľ, ktorý by chcel pomstiť jeho smrť, jednej noci si na rytiera počíhal a priamo pri Milkovom hrobe ho zabil. Na svoje veľké prekvapenie však zistil, že zabil svoju vlastnú ženu. Podľa povesti doňho vzápätí udrľ blesk a na druhý deň našli len jeho zuhoľnatenu mŕtvolu.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BÁRTA, V. *Sprievodca po slovenských hradoch*. Banská Bystrica : AB ART press, 2003. 143 s.

BÁRTA, V. *Slovenské hrady*. Banská Bystrica : AB ART press, 2003. 160 s.

BÁRTA, V., LIPTAY, J. *Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku*. Banská Bystrica : AB ART press, 1994. 88 s.

BENYOVSZKY, K. *Považie – hrady, zámky a povesti*. Bratislava : Albert Marenčin - vydavateľstvo PT, 2003. 105 s.

DOMASTA, J. *Povesti o hradoch 1*. Martin : Osveta, 1991. 363 s.

DOMASTA, J. *Povesti o hradoch 2*. Martin : Osveta, 1991. 351 s.

FIALOVÁ, H., FIALA, A. *Hrady na Slovensku*. Bratislava : Obzor, 1966. 328 s.

HAJDUCH, J. *Slovenské hrady*. Martin : Osveta, 1980. 288 s.

Hrady a zámky v Československu. Martin : Osveta, 1990. 384 s.

IZAKOVIČOVÁ, M., KRÍŽANOVÁ, E., FIALA, A. *Slovenské hrady a kaštiele*. Bratislava : Šport, 1969. 197 s.

JANOTA, L. *Slovenské hrady*. Bratislava : Tatran, 1974. 412 s.

KÁLLAY, K. *Slovenské hrady*. Bratislava : Ikar, 2003. 119 s.

KOČIŠ, J. *Od Čachtíc po Strečno*. Martin : Osveta, 1989. 231 s.

KORTMAN, B. K. *Perly Považia*, Žilina : Knižné centrum, 2000. 62 s.

KRÍŽANOVÁ, E. *Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku*. Bratislava : Šport, 1990. 241 s.

KRÍŽANOVÁ, E. *Slovenské hrady, zámky a kaštiele*. Žilina : Knižné centrum, 1998. 240 s.

MEDŇANSKÝ, A. *Dávne povesti o hradoch*. Bratislava : Tatran, 1982. 152 s.

PISOŇ, Š. *Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku*. Martin : Osveta, 1973. 480 s.

SLÁMKA, Miroslav. *Kamenní strážcovia. Príbehy a povesti zrúcanín slovenských hradov*. Bratislava : Slovenský skauting, 2003. 251 s.

Stojeden hradov a zámkov Slovenska (mapa). Mierka 1:750000. Slovenská kartografia, 1992.

Lietavský hrad

KAVULJAK, A. *Hrad Lietava*. Martin : Knižtlačiarsky účastinársky spolok, 1938. 33 s.

KAVULJAK, A. *Lietava*. Martin : Matica slovenská, 1948. 237 s.

KAVULJAK, A. *Rajecký kraj*. In *Sborník MSS*, 1940-1941, roč. 34, s. 35-61.

32

NEŠPOR, J. Lietava. In: *Krásy Slovenska*, 2004, roč. 82, č. 7-8, s. 52-53.

CHOBOT, Ľ. Záchrané práce na hrade Lietava. In: *Krásy Slovenska*, 2004, roč. 82, č. 7-8, s. 54-55.

MENCLOVÁ, D. *Hrad Lietava*. Bratislava – Lietava : ASA, 2004.

JANČOVIČOVÁ, A. Rajecký a Lietavský hrad. In: *Rajčan*, 1993, č. 2, s. 1-2.

DVOŘÁKOVÁ, D. Z hlbín archívov. Bohatstvo Lietavského hradu a Bytča. In: *Historická revue*, 1992, roč. 3, č. 7, s. 36-37.

ZJAVKOVÁ, H. *Lietavská dolina končí pod Súľovskými skalami*. 2002, 170 s.

Budatínsky hrad

KRISTENOVÁ, V. Budatínsky zámok. In: *Vlastivedný zborník Považia*, 1970, roč. X, s. 35-52.

KRISTENOVÁ, V. Hospodársky význam budatínskeho hradného panstva do konca 17.storočia. In: *Vlastivedný zborník Považia*, 1976, roč. XII, s. 91-100.

CHURÝ, S. Budatínsky zámok a panstvo v polovici 17.storočia. In: *Slovenský národopis*, 2001, roč. 49, č.2, s. 218-222.

PISOŇ, Š. Z histórie Budatínskeho zámku. In: *Cieľ*, 1991, roč. 44, č. 31.

BUKOVINSKÝ, F. Z minulosti Budatína. In: *Slovenské národné noviny*, 1998, roč. 9(13), č. 42, s. 6-7.

MORAVČÍK, J. Budatínsky zámok. In: *Žilinský večerník*, 2004, roč. 14, č. 2, s. 15-16.

Budatín. In: *Krásy Slovenska*, 1992, roč. 49, č. 1-2, s. 21.

Súľovský hrad

NEŠPOR, J. Hrad Súľov. In: *Krásy Slovenska*, 2003, roč. 80, č. 1-2, s. 46-47.

KEREŠOVÁ, M. - HOREČNÝ, J. *Súľov a jeho nemí svedkovia dávnych čias*. Žilina : EDIS, 2002, 174 s.

ZJAVKOVÁ, H. *Lietavská dolina končí pod Súľovskými skalami*. 2002, 170 s.

Považský hrad

ZEMANČÍK, J. Strážny hrad na Považí. In: *Historická revue*, 2003, roč. 14, č. 2, s. 14-15.

Hrad Strečno

DUDÁŠ, M. Hrad Strečno. In: *Pamiatky a múzeá*, 1997, č. 3, s. 29-33.

HRUBÝ, L. K histórii hradu Strečno. In: *Nový Povex*, 1990, roč. 3, č. 73, s. 5.

PISOŇ, Š. Z histórie Strečnianskeho hradu. In: *Cieľ*, 1991, roč. 44, č. 36, s. 5.

Hričovský hrad

Hrad Hričov. In: *Krásy Slovenska*, 1991, roč. 68, č. 9-10, s. 11.

www.hrady.sk

Názov: PUTOVANIE PO HRADOCH V OKOLÍ ŽILINY
Zostavila: Mgr. Danka Majerčíková
Zodpovedná
redaktorka: Mgr. Katarína Šušoliaková
Vydala: Žilinská knižnica
Rok vydania: 2005
Náklad: 50 ks
Počet strán: 33
ISBN: 80-85148-36-6